

culturele
biografie
vlaanderen

Is erfgoed wel meer dan geschiedenis?

**culturele
biografie
vlaanderen** vzw

**Steunpunt voor archiefinstellingen, bewaarbibliotheken,
documentatiecentra, erfgoedcellen en musea**

IS ERFGOED WEL MEER DAN GESCHIEDENIS?

In *De Standaard* van 21 april 2006 gaat historicus Bert De Munck met zijn stellingname over erfgoed en het erfgoedbegrip kort door, en misschien zelfs uit de bocht. Het uitgangspunt dat geschiedenis meer is dan erfgoed komt bevreemdend over. Want niemand heeft ooit beweerd dat het tegengestelde waar zou zijn. Er is geen enkel gezond denkend mens die geschiedenis door erfgoed zou vervangen omdat het in wezen om moeilijk vergelijkbare categorieën gaat. Het is een valse tegenstelling. En zoals collega Marc Jacobs stelt “het gaat niet om ‘baas boven baas’, ‘over meer of hoger’.”

Voor een goed begrip is het noodzakelijk dat het ‘erfgoed’-begrip in de juiste contexten wordt geplaatst. En ondanks zijn engagement in het erfgoeddebat en zijn kennis van het erfgoedbeleid, gaat De Munck net daar in de fout. Hij maakt geen onderscheid tussen het erfgoedbeleid (de politiek) en de dagelijkse praktijk (de erfgoedsector). En als hij het over dat laatste heeft, doet hij musea, archieforganisaties, erfgoedcellen, etc. heel wat onrecht aan door hun werk te instrumentaliseren tot een vorm van edutainment en animatie die hij tegenover een zgn. kritische wetenschappelijkheid van geschiedenis plaatst. Trouwens, er bestaan ook verschillende voorbeelden die toelaten om het kritische wetenschappelijke karakter van geschiedenis in vraag te stellen. Maar daarover wil ik het hier niet verder hebben.

Erfgoed tot een vrij recent fenomeen reduceren, is de waarheid geweld aan doen. Erfgoed en erfgoedzorg zijn van alle tijden, maar het is wel zo dat de Vlaamse overheid de erfgoedsector nog niet zo lang geleden heeft ontdekt. Samen met het ontwikkelen van een beleid en een regelgevend kader (Decreet op de Volkscultuur - 1998, Archiefdecreet - 2002, Topstukkendecreet - 2003 en Erfgoeddecreet - 2004) wilden Minister van Cultuur Anciaux en zijn opvolger Paul Van Grembergen wel dat het rijke patrimonium in Vlaanderen ook meer publiek zichtbaar werd. Een instrument dat zij daarvoor inzetten, was bijv. Erfgoedweekend/dag; maar ook de erfgoedconvenants in bijv. Antwerpen, Brugge, Gent, ... kregen dezelfde opdracht mee. Een politieke strategie om door het zichtbaarder maken van het erfgoed de vraag naar meer middelen te kunnen verantwoorden. Iets waarin zij ook gelukt zijn. Dat hierachter ook een andere, lees ideologische agenda schuilgaat, is zonneklaar: erfgoed wordt vandaag ingezet als hefboom voor gemeenschapsvorming. Evenwel: geen enkel erfgoedbeleid is ooit vrijblijvend geweest, heeft zich nooit alleen maar bekommerd om het “erfgoed voor het erfgoed”. Maar ook de academische geschiedschrijving bleek in het verleden inzetbaar te zijn voor politiek-ideologische doeleinden zoals bijv. het construeren van een gemeenschappelijk verleden.

Tegelijkertijd is door de politieke dadendrang de bezinning over de beleidsmatige invulling van het erfgoedbegrip achterwege gebleven. Jammer, maar het biedt tegelijkertijd ook de mogelijkheid aan de sector om het zelf in te vullen. Dat dit niet van een leien dak loopt kan, en wil ik niet verhullen. Heel wat organisaties zoals musea, archieforganisaties, erfgoedverenigingen, ... die lange tijd zonder veel onderlinge banden hebben gewerkt, zijn nu onder één koepelbegrip geplaatst. Sommigen herkennen zich niet direct in de andere en dan is het heel moeilijk om snel een gemene deler te vinden rond de invulling van het erfgoedbegrip. Dat komt uiteraard collectieve communicatie-initiatieven zoals Erfgoeddag niet ten goede.

In onze musea, archieforganisaties, erfgoedcellen ... zijn heel wat historici, kunsthistorici, archeologen, ... actief. Mensen met een academische, wetenschappelijke opleiding. Na het lezen van de Muncks tekst, rijst bij mij dan ook spontaan de vraag of misschien de academische opleiding in gebreke blijft? Ik betwijfel dat want tal van historici, kunsthistorici, archeologen, actief in de erfgoedsector, leveren kwaliteitsvol wetenschappelijk werk af dat in een aantal gevallen ook internationale weerklank krijgt.

Met bijzonder veel kennis van zaken en een groot engagement bekommeren zij zich over ons patrimonium, ons erfgoed, bronnen voor geschiedschrijving. Zij verzamelen het. Ze zorgen voor een zo optimaal mogelijke bewaring. Ze conserveren en restaureren wanneer nodig. Ze doen wetenschappelijk onderzoek. En als kers op de taart zorgen zij er voor dat academici, collegae, amateur (kunst)historici, liefhebbers, jongeren, etc. toegang hebben tot dit patrimonium voor wetenschappelijk onderzoek, maar ook tot lering en vermaak. In de erfgoedsector bestaat dus een breed scala van praktijken waarvan slechts een

bepert deel publiek zichtbaar is. De activiteiten van de erfgoedsector reduceren tot enkel dat deel waarmee ze zich richten tot een breder publiek is intellectueel niet correct en verwacht je niet van een academisch geschoold historicus die ongetwijfeld toch wel op de hoogte is van de museale en archivistische praktijk. Of is er meer aan de hand?

Een aantal recente publieke ontboezemingen van een groep academische historici doet vermoeden dat er meer aan de hand is. De academische historici voelen zich op één of andere manier bedreigd door de recente ontwikkelingen waarbij een polyfonie van verhalen, kritische benaderingen en reflexiviteit ... naast een academisch-wetenschappelijke aanpak, mogelijk is. Een groep historici geeft vandaag blijk van een duidelijke pleinvrees omdat ons verleden niet meer hun exclusieve domein is. Het is het verleden van mensen, van groepen van mensen. Dat zij met de recente erfgoedwerking daar nauwer bij betrokken worden, heeft nadelen, maar ook belangrijke voordelen. Dat een overdreven publieksgerichtheid nadelige gevolgen kan hebben voor het behoud en beheer van ons erfgoed, dus van onze bronnen voor geschiedschrijving, is één van de belangrijkste bezorgdheden van de erfgoedsector. Het is een acuut probleem dat leeft en dat ter harte wordt genomen. De sector zelf is ook vragende partij voor meer beleidsaandacht voor het behoud en beheer van het cultureel erfgoed. Dat een overdreven publieksgerichtheid tot gevolg kan hebben dat enkel dat, wat vandaag door het publiek interessant wordt gevonden, zou worden bewaard, is ook een bezorgdheid van de erfgoedsector. Net door hun achtergrond willen erfgoedwerkers zich behoeden voor een systematisch 'vergeten' zodat een mogelijk gat in de geschiedenis zo klein mogelijk wordt gehouden. De problematiek van collectievorming staat hoog op de agenda in de erfgoedsector.

Daartegenover staat dat door een grotere betrokkenheid van bredere groepen in de samenleving, door meer interactie ook nieuw erfgoed wordt gegenereerd. Erfgoed dat tot voor enkele jaren verborgen bleef, maar ook immaterieel erfgoed dat door de praktijk van *oral history* tot stand komt. Dat zijn uiteraard ook nieuwe bronnen voor historisch onderzoek die, net zoals tekstbronnen, door historici met de noodzakelijke kritische instelling kunnen worden gebruikt.

Academische geschiedschrijving is noodzakelijk voor een democratische samenleving, en voor de erfgoedsector. Maar om aan gefundeerde academische geschiedschrijving te kunnen doen, hebben academische historici op hun beurt de erfgoedsector zeer nodig. De erfgoedsector is namelijk de behoeder van hun historische bronnen. En daarvoor zijn veel middelen nodig. Deze middelen worden opgehoest door iedere belastingbetaler. Dus een publieksgerichte functie van de erfgoedsector is naast een noodzakelijke bron van informatie, educatie (en dat mag ook prettig zijn), ook een legitimatie van de financiële middelen die gemeenten, provincies en de Vlaamse overheid in de erfgoedsector pompen. De academische historicus is dan ook gebaat bij een kwaliteitsvol erfgoedbeleid. Hij heeft er dan ook voordeel bij om actief en constructief deel te nemen aan het discours over erfgoed en het erfgoedbeleid. Samenwerking komt het publiek, de erfgoedsector en de academische historici alleen maar ten goede!

Colofon

Dit CBV-cahier is een reactie op het opiniestuk van historicus Bert De Munck, verschenen in *De Standaard* van vrijdag 21 april 2006.

AUTEUR

Jan Cools

UITGAVE

Culturele Biografie Vlaanderen vzw
 Generaal Van Merlenstraat 30
 2600 Antwerpen - Berchem

© 2006, Culturele Biografie Vlaanderen vzw en de auteur